

Nola iker dezakegu pediatrian?

How can we research in pediatrics

Uxune Apalategi Gomez

Osakidetza, Donostialdeko ESI, Epidemiologia Klinikoko eta Ikerketako Unitatea, Donostia
Biogipuzkoa Osasun Ikerketa Institutua, Lehen Mailako Arretako Ikerketa Taldea, Donostia
RICAPPS, Kronikotasunari, Lehen Mailako Arretari eta Osasunaren Sustapenari buruzko Ikerketa Sarea

uxune.apalategigomez@osakidetza.eus

Laburpena

Lehen Mailako Arretan (LMA) bost kontsultetatik batean, ezagutza-behar bat sortzen da, eta horrek erantzuna behar duen galdera klinikoa eragiten du. Badakigu, ordea, galderen %60 baino gehiagok ez duela ondoren informazio-bilaketarik izaten. Pediatriako erizaintza zein medikuntzako espezialitateetako programa ofizialetan, ikerketari lotutako kompetentziak jasotzen dira, praktika klinikoa eta pertsonen emandako zaintzen kalitatea hobetzeko eta espezialitateko ezagutzak areagotzeko beharrezko ezagutza eta gaitasun gisa. Beraz, ikerketak LMAko jarduera erregularra izan beharko luke. Errealitatean, ordea, desoreka nabarmena da ezagutza-beharren eta ikerketa-jardueraren artean. Zentzu honetan, LMA n ikerketa gauzatzeko dauden zailtasunak aski ezagunak dira. Hala ere, gure testuinguruan gauzatu diren ikerketen adibideak ugariak dira, eta askotarikoak ikerketa eremuari, metodologiari zein diseinuari dagokionean. LMA n ikerketa-proiektu iraunkorrek eta jasangarriak lortzeko, funtsezko erronka eta estrategien artean profesionalen formakuntza, LMA unibertsitatean txertatzea eta beharrezko gutxieneko azpiegiturak eta ikerketa-sareak sortzea leudeke. Ildo honetan, Osasun Ikerketa Institutuetako (OII) laguntza-unitateei esker osasun-sistemako profesionalak, ikerketan murgiltzeko edota euren ikerketa proiektuak aurrera eramateko baliabide paregabea daukate. Bestalde, garapen-teknologikoari eta datuak biltzeko plataformen irisgarritasunari esker, patologia zehatzen inguruko ikerketa-sareak ugari egin dira pediatriako espezialitate guztietan. Ikerketa-sareek fisikoki urrun dauden diziplina anitzeko ikertzaileen artean ezagutzak eta baliabideak trukatzeko errazten dute, oztopo logistiko, metodologiko eta etikoak gaindituz. Baina nola hasi edo murgildu ikerketan? Aukera batzuk honakoak dira: iritzi kritikoa izanez, eguneroko galdera klinikoetatik abiatuta, abian diren proiektuetan parte hartuz, berrikuspen bibliografiko batetik abiatuta, erantzun gabe dagoen galdera batek abiatuta edota doktoretza-tesia egitera animatuz. Kalitatezko praktika klinikoa hobetu ahal izateko, funtsezkoa da ibilbide profesionalean ikerketari eta ezagutzaren kudeaketari tokia egitea.

Gako-hitzak: Lehen Mailako Arreta, pediatria, ikerketa, ebidentzian oinarritutako praktikak

Abstract

In Primary Health Care (PHC), every 5 consultations, a need for knowledge arises, which must be translated into a clinical question to be answered. However, more than 60% of these were not sought. In the official programs of pediatrics (medicine and nursing), the competencies related to research are

collected, such as knowledge and skills necessary to improve clinical practice, the quality of care offered to people, and increase the knowledge of the specialty. Therefore, research should be a regular activity in PHC, but there is an important imbalance between the needs of knowledge and the research activity. In this sense, the difficulties in carrying out research in PHC are well known. However, the examples of research carried out in our context are numerous and varied in terms of research area, methodology and design. To achieve permanent and sustainable research projects in PHC, key challenges and strategies could include the training of professionals, the integration of PHC into the university and the creation of the necessary minimum infrastructure and research networks. The support units/services of the Health Research Institutes (OII) represent a unique resource for the professionals of the health system to be involved in or carry out their research projects. In addition, thanks to technological developments and the accessibility to data collection platforms, research networks focused on specific pathologies have proliferated in all pediatric specialties. Research networks facilitate the exchange of knowledge and resources between physically distant multidisciplinary researchers, overcoming logistical, methodological and ethical barriers. How to initiate or become involved in research? There are different choices, such as, cultivating critical thinking and asking daily clinical questions, participating in ongoing projects, starting from a literature review, exploring unanswered questions or embarking on a doctoral thesis. It is essential to integrate research and knowledge management into the professional career to improve the quality of clinical practice.

Keywords: Primary Health Care, pediatrics, research, Evidence-Based Practice

1. Sarrera

Ikerketa eta ezagutzaren kudeaketa funtsezkoak dira praktika klinikoa hobetzeko, estrategia arrakatsuen ezarpena errazteko eta ebidentzian oinarritutako praktiken erabilera sustatzeko (1). Hori horrela, pasa den apirilaren 11ko XVI. Pediatria Topaketak jardunaldian, *Nola iker dezakegu pediatrian?* galderak, Lehen Mailako Arretan (LMA) oinarritutako praktikari lotutako ikerketa gauzatzeko ditugun erronka eta aukeren inguruan hausnartzeko bidea eman zuen. Horretarako, beste funtsezko galdera batzuk izan genituen abiapuntu: *Zergatik ikertu? Zertarako? Zer iker dezakegu?*

2. Ikerketaren garrantzia Lehen Mailako Arretan

LMAn bost kontsultetatik batean, ezagutza-behar bat sortzen da, eta horrek erantzuna behar duen galdera klinikoa eragiten du. Badakigu, ordea, galderen %60 baino gehiagok ez duela ondoren informazio bilaketarik izaten. Galdera ohikoenak ziurgabetasun diagnostikoarekin eta tratamendu-estrategiarekin erlazionatutakoak dira, bereziki farmako berriekin zerikusia dutenak. LMAko pediatrian kasuan, gehien errepikatzen diren gaiak, gaixotasun infekziosoak edota dermatologikoak lirateke (2, 3).

Bestetik, pediatriako erizaintza nahiz medikuntzako espezialitateetako programa ofizialetan (4, 5), ikerketari lotutako konpetentziak jasotzen dira, praktika klinikoa eta pertsonen emandako zaintzen kalitatea hobetzeko eta espezialitateko ezagutzak areagotzeko beharrezko ezagutza eta gaitasun gisa. Aipatutako arrazoiengatik, ikerketak LMAko jarduera erregularra izan beharko luke (6). Errealitatean, ordea, desoreka nabarmena da ezagutza-beharren eta ikerketa-jardueraren artean. Adibidez, 2015-2020 urte bitartean Espainiako pediatrian argitalpenak aztertzen dituen ikerketaren arabera (7), estatu mailako pediatriako aldizkarietan eta aukeratutako maila internazionalerako hiru aldizkarietan, autoreen artean LMAko pediatrik dituzten publikazioak %20,2 eta %0,1 dira, hurrenez hurren. Lehen autore moduan LMAko pediatrik dituzten artikuluei erreparatu, ordea, estatu mailan eta nazioartean emaitzak %12,7 eta %0,1 dira, hurrenez hurren. Zentzu honetan, LMAn ikertzeko dauden zailtasunak aski ezagunak dira (6, 8), eta hiru ardatz nagusitan sailka daitezke:

1. taula. Lehen Mailako Arretan ikertzeko zailtasunak(6, 8, moldatua):

IKERLARIAK	OSASUN SISTEMA	OSASUN ARAZOAK LMAn
<ul style="list-style-type: none"> • Presio asistentziala • Denbora falta • Ikerketarako metodologian formakuntza falta • Zentro anitzeko ikerketa-lerroen falta • Motibazio falta • Egonkortutako diziplina anitzeko ikerketa-taldeen falta • Ikerketa-ildoen absentsia 	<ul style="list-style-type: none"> • Ikerketan laguntza emateko egitura falta • Institutuzio-mailako aitortza falta • Baliabide falta • LMAko dispersioa eta koordinaziorako-zailtasunak • Datu base kliniko eta sozio-sanitarioetarako sarbideetarako zailtasuna • LMAren absentsia unibertsitatean 	<ul style="list-style-type: none"> • LMAko ziurgabetasuna • Gaixotasun batzuen prebalentzia baxua • Gaixotasun ugari batera egotea • Interbentzioen ebaluazioa egiteko latentzia denbora luzea • Ikertu beharreko gaien hedadura eta aniztasuna • Metodologia eta diseinu ugari erabiltzeko beharra

Presio asistentziala eta denbora falta izan dira gehien aipatu eta nabarmendu diren zailtasunak (6).

Pediatriak berezko ikerketak behar ditu farmakoen erabilerari dagokionez. Izan ere, haurren kasuan farmakoen farmakozinetika eta farmakodinamia desberdinak dira helduekin alderatuta eta, beraz, helduetan eginiko ikerketen emaitzen orokortzea eta aplikazioa zaila da (9). Beraz, pediatriako ikerketa-mota honetan, segurtasunari eta printzipio etikoei buruzko eskakizunek ikertzaileengan dedikazio eta ahalegin handiagoa eskatzen dituzte.

3. Ikerketarako aukerak Lehen Mailako Arretan

Zailtasunak zailtasun, gure testuinguruan bertan LMAko profesionalek (familiako nahiz pediatriako espezialitateetakoek) eginiko ikerketen adibideak partekatu genituen, eta ikerketa-eremuari dagokionean (6), metodologia zein diseinuari dagokionean, ugariak direla berretsi genuen. Haien artean aipagarriak dira diziplina anitzeko taldeen ikerketa-lanak, mediku, erizain, farmazialari zein administrarien parte-hartzearekin eginiko ikerketak, komunitate-mailako ikerketak edota nazioarteko lankidetzan eginiko ikerketak, LMAk eskaintzen dituen ikerketarako aukera anitzak agerian jarriz. Zentzu honetan, LMAko ikerketa eremu desberdinetan jorratu daitekeela azpimarratu zen eta hiru eremu nagusi lehenetsi ziren (6):

- Ikerketa klinikoa:
 - Osasunaren prebentzioa eta sustapena praktikan
 - Diagnostikorako teknikak, horien baliozkotasuna eta osasun-arretan duten eragina
 - Faktore-pronostikoak
 - Interbentzioen eraginkortasuna (farmakoekin egindako entsegu klinikoak barne)
- Osasun-zerbitzuen inguruko ikerketa
 - Antolaketa-ereduen ebaluazioa
 - Zerbitzuen kalitatearen ikerketa
 - Zerbitzuen erabilerari buruzko ikerketak
 - Profesionalei buruzko ikerketak (iritziak eta jarrerak)

- Ikerketa komunitarioa
 - Esku-hartze komunitarioen diseinua eta eraginkortasuna
 - Arrisku-kolektiboentzako arretari buruzko azterlana

4. Lehen Mailako Arretan ikertzeko laguntzak

Azaldutako ikerketa-adibideetako batzuk, *bottom up* proiektuak izan ziren. *Bottom up* proiektuak Eusko Jaurlaritzak babestutako ekimenak dira, osasun-arloko zerbitzu-erakundeetatik sortuak, eta asistentzia-sareko profesionalen lidergoan diseinatuta eta garatuta. Ondorengoak hartzen ditu barne: jardunbide egokiak, erabiltzaileei begira zerbitzuen kalitatea hobetzeko proiektuak, antolakuntza proiektu berritzaileak edo beste erakundeetan jadanik garatuta dauden ekimenak. Haien helburua profesionalen ekimen berritzaileak biltzea eta laguntzea da, baldin eta erakundeek xede estrategikoekin bat badatoz eta diseinu egokia badute. Proiektu hauen filosofia jakintza sortzea da eta erakunde sanitarioetan berritzeko gogoia sustatzea. Horretaz gain, Osasun Sailak osasunaren alorrean ikerketa eta garapen proiektuetarako laguntzak eskaintzen ditu, osasun-arloko ikerketa jarduerak sustatzeko helburuarekin. Estatu mailan, Carlos III.a Osasun Institutuak (ISCIII) sortutako Osasun Ikerketarako Funtsa (FIS) finantzaketa-programa dago.

LMAn ikerketa-proiektu iraunkorrak eta jasangarriak lortzeko, funtsezko erronka eta estrategien artean profesionalen formakuntza, LMA unibertsitatean txertatzea eta beharrezko gutxienerako azpiegiturak eta ikerketa-sareak sortzea leudeke (1). Ildo honetan, Euskal Autonomia Erkidegoan (EAE) osasun-sistema sortu zenetik ikerketa eta berrikuntzaren esparruan aurrerapauso nabarmenak eman dira, Osasun Ikerketa Institutuen (OII) sorrera kasu. Egun, EAEn Berrikuntza + Ikerketa + Osasuna Euskal Fundazioa (BIOEF) I+G korporazio-buruarekin batera, lau ikerketa institutu daude: Biogipuzkoa, Biobizkaia, Bioaraba eta Biosistemak (10). OII hauetan, ikerketa-alor zein ikerketa-talde desberdinak topa ditzakegu eta bertako laguntza-unitateei esker (laguntza metodologikoa, datuen analisia, datuen kudeaketa, finantzaketa bilatzen laguntzea, etab.) osasun-sistemako profesionalek, ikerketan murgiltzeko edota euren ikerketa-proiektuak aurrera eramateko baliabide paregabea daukate. OIiko webgune desberdinetan eskuragarri dago LMAko nahiz pediatriako ikerketa taldeek garatzen dituzten ikerketa ildoen inguruko informazioa. Bestalde, garapen teknologikoari eta datuak biltzeko plataformen irisgarritasunari esker, patologia zehatzen inguruko ikerketa-sareak ugaritu egin dira pediatriako espezialitate guztietan. Horien adibide dira, esate baterako, Ama eta Haurren Osasun Sarea (SAMID), Infektologia Pediatrikoko Ikerketa Translazionaleko Sarea (RITIP) edota Lehen mailako arretako pediatriako zaintza-sarea (PAPenRED; <http://www.aepap.org/grupos/papenred>). Ikerketa-sareek fisikoki urrun dauden diziplina anitzeko ikertzaileen artean ezagutzak eta baliabideak trukatzeko errazten dute, oztopo logistiko, metodologiko eta etikoak gaindituz. Ondorioz, ikerketa zientifikoko kulturaren sustapena izango dute helburu, tokiko osasun-premien inguruko galdera garrantzitsuei erantzuna ematen saiatuz (1, 9).

5. Ondorioak

Beraz, *Nola hasi edo murgildu ikerketan?* galderari erantzuteko, hainbat proposamen luzatu ziren:

- Iritzi kritikoa izanez eta eguneroko galdera klinikoetatik
- Abian diren proiektuetan parte hartuz: osasun-zentrokoak, irakaskuntzako unitatekoak, beste zerbitzu batzuetakoak, ikerketa-unitateetakoak eta abar.
- Berrikuspen bibliografiko batetik abiatuta
- Erantzun gabe dagoen galdera batetik abiatuta, ikerketa-proiektua gauzatuz
- Doktorego-tesiarekin animatuz
- Ikerketaren difusioan: kongresuak, artikulak
- Lan-denboraren dedikazio partziala eskainiz ikerketari

Amaitzeko, ikerketarako oinarritzkoak eta garrantzitsuak diren hainbat gako nabarmendu nahi izan ziren. Egungo ezagutza edota praktika klinikoak aztertu eta ebaluatzeko *iritzi kritikoaren* beharra azpimarratu zen. Honek, zalantza edota arazoen aurrean, komunitatearentzat eta profesionalentzat baliagarria den ezagutza sortzea ahalbidetzen du eta ikerketa-jardueraren oinarri eta sustatzaile da. Azken finean, ebidentzian oinarritutako ezagutzak, profesionalen esperientzia eta pertsonen balio eta lehen-tasunekin konbinatuta, kalitatezko praktika klinikoak hobetzen lagunduko du. Beraz, nahikoa arrazoi dira ikerketak gure ibilbide profesionalean tokia izan dezan.

6. Interes-gatazka

Egileak adierazten du ez dagoela interes-gatazkarik artikulua iren gaiari dagokionez.

7. Eskerrak

Eskerrak eman nahi dizkiet Rafa Rotaecche del Campori, Itziar Vergara Mitxeltoerenari, Paola Urgel Muñoz, Mª Mar Ubeda Carrillori eta Lore Zumeta Olaskoagari euren ekarpenengatik.

8. Bibliografia

1. Bonfim D, Belotti L, de Almeida LY, Eshriqui I, Velasco SRM, Monteiro CN, Jantsch AG. Challenges and strategies for conducting research in primary health care practice: an integrative review. *BMC Health Serv Res.* 2023;23(1):1380.
2. Isabel González-González A, Sánchez Mateos JF, Sanz Cuesta T, Riesgo Fuertes R, Escortell Mayor E, Fernández TH. Estudio de las necesidades de información generadas por los médicos de atención primaria (proyecto ENIGMA)*. *Aten Primaria.* 2006;38(4):219-24.
3. Daei A, Soleymani MR, Ashrafi-Rizi H, Zargham-Boroujeni A, Kelishadi R. Clinical information seeking behavior of physicians: A systematic review. *Int J Med Inf.* 2020;139:104144.
4. Ministerio de Sanidad y Política Social. Orden SAS/1730/2010, de 17 de junio, por la que se aprueba y publica el programa formativo de la especialidad de Enfermería Pediátrica [Internet]. Sec. 3, Orden SAS/1730/2010 jun 29, 2010. 57251-76 or. Hemen eskuragarri: <https://www.boe.es/eli/es/o/2010/06/17/sas1730>
5. Ministerio de Sanidad y Consumo. Orden SCO/3148/2006, de 20 de septiembre, por la que se aprueba y publica el programa formativo de la especialidad de Pediatría y sus Áreas Específicas [Internet]. Sec. 3, Orden SCO/3148/2006 oct 14, 2006. 35657-61 or. Hemen eskuragarri: <https://www.boe.es/eli/es/o/2006/09/20/sco3148>
6. Rotaecche del Campo, R. Fuentes para la investigación. *AMF.* 2009;5(7):386-93.
7. Comino Vázquez P, Balaguer Martínez JV, Carballeda Mariño M, Mínguez Verdejo R, Azor Martínez E, Gallego Iborra A. Publicaciones científicas de los pediatras españoles de Atención Primaria en los últimos seis años (2015-2020) [Internet]. *Pediatr Aten Prim.* 2022 [Kontsulta: 2024-04-20]; 24(94): 149-158. Hemen eskuragarri:

- <https://pap.es/articulo/13658/publicaciones-cientificas-de-los-pediatras-espanoles-de-atencion-primaria-en-los-ultimos-seis-anos-2015-2020>
8. Jiménez Villa, Argimón Pallás JM. Hemen: Martín Zurro A, Cano Pérez J. F, Gené Badia J, Ciurana Misol R, Mundet Tuduri X, ed lit. Introducción a la investigación en Atención Primaria. Atención Primaria: principios, organización y métodos en Medicina de Familia. Barcelona: Elsevier; 2020.p.367-378.
 9. Calvo C, Sainz T, Codoñer-Franch P, Santiago B, García-García ML, García Vera C, Muñoz-Fernandez MA, Pérez-Martínez A, Rivero I, Fernandez Pérez C, Mejías A, Martínón-Torres F, Cabañas F. La investigación en Pediatría en España: retos y prioridades. Plataforma INVEST-AEP. An Pediatría. 2018;89(5):314.e1-314.e6.
 10. Eusko Jaurlaritz Osasun Saila. Osasun arloko ikerketa eta berrikuntza estrategia 2022-2025 [Internet]. 2022. Hemen eskuragarri: <https://www.euskadi.eus/osasun-arloko-ikerketa-eta-berrikuntza-estrategia-2022-2025/web01-a2ikerpr/eu/>